

UNIVERSITAT OBERTA
DE CATALUNYA

DOCTORA *HONORIS CAUSA*

Aina Moll

2012

www.uoc.edu/hc

Universitat Oberta de Catalunya
Av. Tibidabo, 39-43
08035 - Barcelona

Rectora: Dra. Imma Tubella i Casadevall
www.uoc.edu/hc

Impressió: Gráficas Rey
Dipòsit Legal: B. 14.919-2012

Aina Moll

2012

PROGRAMA DE L'ACTE

- Entrada del claustre de doctors
- Obertura de l'acte a càrrec de la Magnífica Senyora Imma Tubella i Casadevall, rectora de la Universitat Oberta de Catalunya
- Lectura de l'acord del Comitè de Direcció Executiu a càrrec de Joan Pujolar, professor dels Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC
- Incorporació de la doctoranda a la cerimònia
- Interpretació musical
- *Laudatio* de la Sra. Aina Moll, a càrrec d'Isidor Marí, professor dels Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC i president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans
- Investidura de doctora *honoris causa* de la Sra. Aina Moll
- Interpretació musical
- Discurs de la Sra. Aina Moll
- Interpretació musical
- Cloenda de l'acte
- *Gaudeamus igitur*

ACORD DEL COMITÈ DE DIRECCIÓ EXECUTIU

Acord del Comitè de Direcció Executiu de la Universitat Oberta de Catalunya mitjançant el qual s'investeix doctora *honoris causa* la senyora Aina Moll i Marquès.

El Comitè de Direcció Executiu de la Universitat Oberta de Catalunya, en la sessió ordinària que va tenir lloc a Barcelona el dia 12 de gener de 2012, va acordar, per unanimitat, investir doctora *honoris causa* la Sra. Aina Moll i Marquès. Aquesta és la més alta distinció acadèmica concedida a títol d'honor a una persona, en reconeixement dels seus mèrits i de la seva labor.

La senyora Moll sempre ha estat lligada, familiarment i professionalment, a l'estudi i la difusió de la llengua i la literatura catalanes com a expressions de la cultura universal. El 1947 ja col·laborà substantivament amb Francesc de Borja Moll i Sanchis Guarner en l'elaboració de l'*Atlas lingüístic de la península Ibèrica*. Es llicencià en Filologia Romànica per la UB el 1953, on obtingué el premi extraordinari de llicenciatura, i amplià estudis a París, Frankfurt, Zuric i Estrasburg. Més endavant es distingí pel seu activisme cultural, especialment com a directora de la Biblioteca Raixa, que publicava la miscel·lània *Cap d'any*, sobre la producció cultural i intel·lectual de l'època a tots els Països Catalans, en un moment caracteritzat per la censura i les prohibicions. També participà en la redacció, revisió i reedició del *Diccionari català-valencià-balear* alhora que dirigia les col·leccions de l'Editorial Moll. Als anys seixanta ja va començar a ensenyar català fora d'hores a l'Institut Joan Alcover i a l'Estudi General Lul·lià. Va ser la primera directora de l'Escola d'Idiomes de l'Estudi General (1961) i va organitzar els primers Cursos d'estiu de català a Mallorca (1978-1980). Moltes de les seves tasques constituïren el precedent de la creació d'Òmnium Cultural, Obra Cultural Balear (de la qual va ser sòcia fundadora l'any 1962) i Acció Cultural del País Valencià.

Durant el període democràtic, ha estat directora general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya (1980-1988) i assessora lingüística del Govern Balear (1990-1995). Des d'aquests

àmbits, les aportacions que ha fet a la llengua i la cultura del país i també al camp de la planificació lingüística en general són difícils d'exagerar. Com a primera responsable de política lingüística en la història de l'Estat, la campanya inicial «El català, cosa de tots» marcà definitivament les bases de l'anomenat «model lingüístic català». A diferència de la majoria de règims multilingües, que s'articulen sobre la base de la separació de serveis i institucions per als parlants de cada llengua, Aina Moll apostà decididament per un país que compartís el bilingüisme d'una manera universal, tot reservant per al català una posició de preeminència simbòlica i institucional. Si els catalans ara podem afrontar la globalització amb dues llengües que ens uneixen i no que ens separen, i amb d'altres que segurament estan per venir, ho devem en gran part a ella.

És per això que sentim la necessitat d'afegir aquesta distinció de doctora *honoris causa* d'aquesta universitat a les ja merescudes Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1989) i premi Ramon Llull del Govern Balear (1997).

Com a secretari general de la UOC, m'escau donar fe d'aquest acord amb el corresponent vistiplau de la Rectora Magnífica de la UOC.

Llorenç Valverde
Secretari general de la UOC
Barcelona, 12 de març de 2012

LAUDATIO

DISPONIBILITAT, TENACITAT I CORATGE

De bon començament, vull subratllar l'encert i l'oportunitat d'aquest reconeixement acadèmic i públic de la nostra universitat a una dona que, com veurem, s'ha distingit per la disponibilitat, la tenacitat i el coratge amb què ha treballat tota la vida per la llengua catalana.

Com a filla més gran de l'eminent filòleg menorquí Francesc de Borja Moll, Aina Moll va créixer en un entorn especialment propici per a la trajectòria que després va seguir, un entorn en què sens dubte va adquirir els principis i els valors que la guiarien sempre al llarg dels anys.

És ben sabut que el seu pare, deixeble insigne d'Antoni M. Alcover, a més d'altres obres importants, va ser capaç de continuar amb tenacitat i de portar a la culminació, en condicions molt adverses, l'obra magna del *Diccionari català-valencià-balear*. Sense la constància de Francesc de Borja Moll, amb la intervenció destacada els darrers anys de Manuel Sanchis Guarner i d'Aina Moll, aquella descomunal empresa de l'il·lustre manacorí potser no hauria arribat a port el 1962, ara fa justament cinquanta anys, quan també es compleixen els cent cinquanta anys del naixement d'Alcover.

Hem dit tenacitat. Hem dit constància. Francesc de Borja Moll, jugant amb el seu propi nom –ja que en català *moll* equival a *tou*–, va adoptar com a lema de la seva editorial uns versos d'Ovidi prou significatius: «*Dura tamen molli saxa cavantur aqua*». Tot i ser molla, l'aigua forada la roca.

Aquesta suau tenacitat ha estat igualment característica d'Aina Moll, però combinada alhora amb un sentit molt agut de la disponibilitat, que ja es va comprovar ben aviat en el moment que hagué d'establir les prioritats inicials en la seva prometedora carrera.

En efecte, abans i tot de llicenciar-se a la Universitat de Barcelona l'any 1953 en Filologia Romànica, amb premi extraordinari, Aina Moll ja s'havia iniciat en el treball de camp dialectològic, acompanyant Manuel Sanchis Guarner en les enquestes de l'*Atlas lingüístico de la península Ibérica*; havia participat en l'organit-

zació del VII Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques, que tingué lloc a Barcelona l'abril del mateix 1953, i havia esdevingut membre de la Société de Linguistique Romane.

Just després, mentre iniciava la tesi doctoral sobre el parlar d'Eivissa, empenqué una sèrie d'estades d'ampliació d'estudis amb romanistes del màxim relleu –a la Sorbona, Estrasburg, Frankfurt i Zuric– i va començar a col·laborar, com havíem dit, al costat de Sanchis Guarner, en l'edició dels dos darrers volums del Diccionari Alcover-Moll: una feina ingent i minuciosa, si tenim en compte que calia ordenar i seleccionar la informació de més de tres milions de fitxes d'uns mil tres-cents col·laboradors.

Aleshores arribà el moment crucial: l'any 1959, Manuel Sanchis Guarner retorna a València i Aina Moll decideix, amb el sentit de disponibilitat que sempre l'ha caracteritzat, dedicar-se plenament al *Diccionari*, a l'editorial familiar –en la qual va dirigir les col·leccions «Les Illes d'Or», «Raixa» i «La Balanguera»– i a l'ensenyament secundari, en detriment del que ja començava a ser una carrera investigadora brillant en el camp de la romanística.

Així, l'any 1961 accedeix, amb el número 1 de les oposicions, a la càtedra de francès de l'Institut Joan Alcover de Palma, on va emprendre mig clandestinament els primers cursos de català, en paral·lel amb la docència oficial de francès. Al costat d'aquesta iniciativa arriscada i pionera, la transcendència de la seva activitat docent es pot valorar no sols per l'autoria d'una tretzena de manuals de llengua francesa, que van assolir una gran difusió, sinó sobretot per l'empremta i l'estimació que va deixar en generacions i generacions de deixebles.

D'altra banda, prou sabem que aquells primers anys seixanta van ser moments decisius per a la recuperació de la presència pública de la llengua i la cultura catalanes. I així és com Aina Moll comença a manifestar el seu coratge en la projecció cívica, participant en primera línia en les iniciatives més destacades de la represa cultural, com la fundació, al costat de son pare, de l'Obra Cultural Balear, nascuda ara també fa cinquanta anys i entitat de referència des d'aquell moment.

La implicació en els moviments de resistència cultural d'aquells anys la dugué a incorporar-se entre els primers membres al Grup Català de Sociolingüística i a participar cada vegada més activament en el desplegament d'aquesta nova disciplina i en les mobilitzacions per la llengua. Al costat de Josep M. Llompart, Aina Moll va ser un referent clau en els anys trepidants de la transició política, amb els articles de la secció titulada «La columna de foc» al diari *Última Hora*, i les seves intervencions en l'Àrea de Llengua i en el Secretariat a Mallorca del Congrés de Cultura Catalana des del 1977 van ser singularment importants. Com a testimoni directe que en vaig ser, crec que val la pena recordar, des de la perspectiva actual, que ja aleshores Aina Moll havia sostingut que només la cooficialitat estatal del català al costat del castellà, el galleg i el basc podia garantir-nos un futur plurilingüe igualitari.

Va ser probablement aquesta implicació decidida i lúcida en el debat sociolingüístic d'aquella etapa la raó que impulsà el president Jordi Pujol i el conseller Max Cahner a proposar a Aina Moll que assumís la Direcció General de Política Lingüística en el govern sorgit de les primeres eleccions catalanes després de l'Estatut d'autonomia de 1979.

I aquí es posà de nou a prova el sentit de disponibilitat d'Aina Moll, que en aquell temps estava fortament implicada en la dinàmica cultural de Mallorca. Entre moltes altres activitats que no hi ha temps d'esmentar, aquells eren anys en què va formar part de la Comissió de Traspassos entre l'Estat i el Consell Interinsular, va promoure i coordinar els Cursos d'estiu de la Càtedra Ramon Llull a la Porciúncula i va intervenir com a secretària general en el Comitè Organitzador del XVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques que l'abril de 1980 va tenir lloc a Palma.

Certament, la decisió d'assumir responsabilitats de govern era difícil, però altra vegada van prevaler la disponibilitat i el coratge, i el 3 de juny de 1980 Aina Moll prenia possessió com a primera directora general de Política Lingüística, càrrec que exercí durant dues legislatures, fins al 1988, i al qual es dedicà literalment en cos i ànima, amb uns resultats que el pas del temps acredita més i més com a extraordinaris i dignes de reconeixement públic. El consens sobre aquest punt és avui pràcticament unànim, com ho va ser l'aprovació el 1983 de la primera Llei de normalització lingüística

pel Parlament de Catalunya, en la gestació i la difusió de la qual Aina Moll intervingué de manera absolutament decisiva.

Eren uns temps especials, de forta vibració col·lectiva per la reconstrucció del país. Parafrasejant el conegut vers de Martí i Pol, tot estava per fer i tot era possible. Però alerta: res no era fàcil, tampoc, i les competències i els recursos disponibles no donaven gaire de si.

Sense una intel·ligència i una habilitat especials, les coses haurien pogut seguir un camí molt diferent, i bé que ho van intentar alguns, un mes després de l'intent de cop d'estat del febrer de 1981, amb un insidiós *Manifiesto* que ja qüestionava aleshores la lògica aspiració del català a recuperar la plenitud dels usos socials en tot el territori on és llengua patrimonial, com succeeix amb totes les altres llengües dels pobles lliures del món.

Aina Moll va contribuir decisivament a posar uns fonaments inicials sòlids i perdurables a la política lingüística de Catalunya, i ho va saber fer amb un estil dialogant i persuasiu, que transmetia a tothom una confiança il·limitada en la capacitat col·lectiva d'aconseguir una societat en què el català sigui conegut, usat i apreciat per tothom. És el que resumia el lema de la campanya de «la Norma» (1982): «El català, cosa de tots». Va ser la primera expressió clara i entenedora de la idea de cohesió social i de compromís general amb el català com a llengua pública comuna, que encara constitueix un punt irrenunciable de la convivència intercultural.

També va ser aleshores que es formà el consens sobre el model educatiu de conjunció, sense separació lingüística, i que es van iniciar les experiències d'immersió lingüística, dos pilars que han demostrat ser –amb les millores i matisos que convingui introduir-hi– la garantia de la doble competència general en català i castellà i, per tant, de la construcció d'una societat en què el desconeixement d'una llengua oficial no posarà en perill ni la igualtat d'oportunitats de les persones ni la convivència entre els diversos grups lingüístics i culturals. No ho perdem de vista, ara que alguns voldrien que prevalgués, per damunt d'aquests objectius d'interès general, la decisió particular de minimitzar l'aprenentatge en català.

En la mateixa línia, Aina Moll va propugnar des d'aleshores la conversa bilingüe: que tots els catalanoparlants mantinguessin el català i no l'abandonessin innecessàriament en les converses amb interlocutors que comprenen la nostra llengua, encara que no la parlin; un canvi d'hàbits lingüístics que encara no ha prosperat prou i que convé reactivar permanentment, si volem superar les seqüeles psicosocials de la llarga subordinació lingüística que ha patit el català.

Mai no acabariem d'enumerar les bases consistentes que va establir aquella etapa inicial de política lingüística dirigida per Aina Moll. Els certificats de la Junta Permanent de Català, el curs multimèdia *Digui, digui*, els inicis de TV3, els primers doblatges de cinema, el centre de terminologia TERMCAT o el Consorci per a la Normalització Lingüística en són altres exemples ben coneguts. I també, significativament, es deu a Aina Moll la primera política decidida de codificació, ensenyament i difusió de l'occità aranès, a partir de les *Normes ortogràfiques* consensuades el 1982; i el prestigi internacional que va aconseguir en poc temps la política lingüística de Catalunya. Tot això, i molt més, tan sols en vuit anys.

Només voldria recordar, abans de cloure aquest capítol important de la trajectòria d'Aina Moll, que també li devem el primer balanç i la proposta de futur que constitueix el volum d'actes de l'àrea 1 –*Plantejaments i processos de normalització lingüística*– del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1986, una publicació que val la pena revisar per a veure les propostes que ja s'hi feien aleshores sobre la planificació lingüística, la coordinació entre les terres de llengua catalana i els deures de l'Estat envers la diversitat lingüística.

L'etapa es tanca a finals de 1988, quan la disponibilitat d'Aina Moll la porta de nou cap a Mallorca, amb el merescut reconeixement que li atorgà la Generalitat de Catalunya per mitjà de la Creu de Sant Jordi el 1989.

Novament a les Balears, el prestigi d'Aina Moll li permet d'aconseguir a finals de 1989, amb una transversalitat política difícil d'entendre en el context actual, que s'establís un Acord Institucional per a la Normalització Lingüística en què van participar el Govern Balear, els consells insulars i l'Ajuntament de Palma,

amb l'adhesió posterior de corporacions municipals, entitats cívi-ques i culturals i el mateix Ministeri d'Educació. Aina Moll seria la coordinadora general d'aquest complex organisme, regit per una Comissió Interinstitucional i amb el suport d'una petita oficina tècnica.

El llibre *La nostra llengua* (1990) i els diferents volums de la sèrie *Línia directa* (1991-1997) són un bon reflex de la intensa activitat de sensibilització i pedagogia pública que va desplegar en aquells anys Aina Moll al capdavant de la campanya interinstitucional, fins al 1995.

És en aquell temps també, concretament l'any 1993, que Aina Moll s'incorpora a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, en els treballs de la qual ha intervingut des d'aleshores amb eficàcia i rigor, defensant públicament amb coratge sempre que ha calgut les tasques normatives de la nostra corporació acadèmica i un model de llengua alhora unitari i respectuós amb la variació.

Era ben justificat, doncs, que la tasca d'Aina Moll fos reconeguda públicament en la primera edició dels premis Ramon Llull instituïts pel Govern Balear l'any 1997.

També la Secció Filològica, amb motiu dels seus vuitanta anys, volgué dedicar-li un homenatge i recollir en un portal específic (<http://taller.iec.cat/filologica/Moll.asp>) tots els seus articles, accessibles des d'aleshores a tots els interessats.

Avui és una multitud la que comparteix l'agraïment, l'estimació i l'alta valoració per la feina d'Aina Moll. No hi ha dubte que el seu exemple de disponibilitat, tenacitat i coratge mereixen que la nostra universitat la investeixi avui amb el doctorat *honoris causa*.

Isidor Marí

Professor dels Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC i president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans

**DISCURS D'ACCEPTACIÓ D'AINA MOLL
COM A DOCTORA *HONORIS CAUSA***

REVIURE L'AVENTURA DEL *DICCIONARI*

Rectora Magnífica, claustre de doctors i professors de la Universitat Oberta de Catalunya, senyores i senyors,

L'any 2012, en el qual coincideix la celebració dels cent cinquanta anys del naixement d'Antoni M. Alcover amb els cinquanta anys del final del *Diccionari català-valencià-balear*, sembla una bona ocasió per a recordar l'aventura del *Diccionari* i comprovar la vigència del seu impuls inicial.

El mateix DCVB defineix *aventura* com a «*Cas perillós o ple de peripècies extraordinàries*», i el Diccionari Fabra com a «*Empresa de reeixida dubtosa*».

El *Diccionari* que avui prenem com a referència d'una gran aventura és el que Mn. Alcover va concebre com a *Diccionari de la llengua catalana*, i amb aquest nom va adreçar la seva *Lletra de convit* «a tots els amadors d'aquesta llengua»; aquell que més tard s'anomenà *Diccionari català-valencià-balear* i que avui és conegut com a *DCVB* o *Diccionari Alcover-Moll*.

Però per a Mn. Alcover i per a tots els qui participarem, d'una manera o d'una altra, en la seva elaboració –des de la redacció de cèdules o del seu ordenament alfabètic fins a la laboriosíssima composició del text per a la impremta–, o en la seva propaganda i difusió, va ser sempre *el Diccionari* per antonomàsia.

Fa uns anys, a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), en un acte d'homenatge que representava la definitiva reconciliació de l'IEC amb el primer president de la seva Secció Filològica, vaig dir que per a calibrar la importància d'aquesta obra magna s'han de considerar les circumstàncies excepcionals en què es va produir.

No parlem –deia aleshores– d'un gran lingüista que concep un diccionari ambiciós que superi els que ha donat una tradició lexicogràfica ja consolidada, i es posa a treballar-hi amb el seu equip d'especialistes, a l'empara d'una universitat o d'un govern. És tracta d'un «foll descominal» –com Ramon Llull– que, enamorat de la llengua, decideix reunir-ne tota la riquesa, antiga i moderna, dialectal i literària; la que parla el poble a cada contrada del seu àmbit territorial i la que dorm als arxius, en les obres literàries i

en els treballs científics: una feïnada immensa, de la qual el despullament de tots els diccionaris preexistents constitueix una part molt petita.

I no sols no té un equip d'especialistes per a dur-lo endavant, sinó que ell mateix està mancat dels coneixements necessaris per a dirigir-lo; no sols no pot oferir inicialment una compensació econòmica als qui es comprometen a enviar-li cèdules, sinó que aquests hi posen fins i tot el paper, fins que alguna subvenció permet de proporcionar-ne als qui no se'n poden permetre el dispendi...

Considerant tot això, i el resultat final positiu, hom té ganes d'aplicar-li l'acudit que vaig sentir una vegada, per definir l'iniciador d'una empresa que té èxit contra tots els pronòstics: «ho va aconseguir perquè no sabia que era impossible».

Ell, al contrari, *sabia* que era possible; i la seva fe es va encomanar a la gran massa dels catalans, que respongué a la seva crida.

La gestació del projecte

A partir del descobriment de la gran riquesa de la llengua de Mallorca que li mostraven les rondalles, Alcover concep i madura el projecte de diccionari més ambiciós que s'ha fet mai d'una llengua romànica –i potser de cap altra. L'exposa, en una reunió a la biblioteca del palau episcopal de Mallorca, a un grup de personalitats mallorquines el 6 de maig de l'any 1900 i, malgrat l'enorme dificultat de l'empresa, és acceptat amb entusiasme.

Després d'una sèrie de reunions, Mn. Alcover redacta el text que l'ha de donar a conèixer, que és aprovat el 5 de novembre del mateix any. Abans, però –del 21 de juliol al 26 d'agost–, Mn. Alcover ha fet un viatge d'estudi dialectològic i de propaganda per la Catalunya Vella (incloent-hi catorze localitats de la Catalunya del Nord), que li permet obtenir un coneixement directe del català parlat en els territoris des d'on va ser duit a Mallorca i, a més, entrenar-se en la redacció de cèdules dialectals i captar adhesions de gent disposada a ajudar-lo.

Sentint-se preparat per a emprendre l'aventura, fa públic el manifest de l'obra:

El Diccionari de la llengua catalana. LLETRA DE CONVIT que a tots els amics d'aquesta llengua envia Mossèn Antoni M. Alcover, Pre., Vicari General de Mallorca.

Vegem-ne alguns fragments, que avui en bona part adquireixen un nou significat:

«Amb el moviment generós, ardit, sempre creixent, incontrastable, a favor de la nostra llengua estimadíssima, tants d'anys desjectada, envilida i desconeguda de sos mateixos fills, tothom, per poder-la escriure i parlar correctament, demana la gramàtica i el diccionari.» [...]

De gramàtica, deia Alcover, ja tenim la que deixà feta Tomàs Forteza. I afegia:

«Ara el diccionari no està fet, ni d'un bon tros. A Catalunya i a València, segles enrere, en feren alguns, notables per aquella època, però incomplets, que deixaven la cosa a mitges astes i que no responen als imponderables progressos que ha fets la novella ciència filològica, ni a la revolució salvadora, profunda, radical que aquella admirable ciència ha obrada dins l'estudi de les llengües.

»A Mallorca fins al segle XIX, que sapiguem, no en compongueren ni en publicaren cap, de diccionari.

»Els primers treballs d'això qui transcendiren al públic, segons estam entesos, daten de l'any 1835, i perteneixen a la "Sociedad Económica de Amigos del País". Aquesta Societat, tocada una mica massa, com moltes d'altres aleshores, de l'esperit utòpic que dominà l'Europa en el segle XVIII [...] se proposà devers l'any 1835 de fer un diccionari mallorquí-castellà... —¿per redimir l'idioma matern? ¿per alçar-lo de l'abatiment on se trobava? ¿per tornar-li allò que era seu? ¿per restituir-li el ceptre i la corona de què l'havia iniquament desposseït l'absolutisme centralista i uniformista?— Per cap d'aquests motius, sinó per tot el contrari. Escoltau-la ella mateixa, qui parla per boca del seu secretari dins una Circular, convidant els lletraferits a l'empresa, amb aquests termes, qui retraten de cap a peu aquella generació de gent il·lustrada:

»La sociedad deseosa de contribuir por su parte a la generalización del habla nacional entre nosotros y a LA DESAPARICIÓN EN LO POSIBLE DEL DIALECTO MALLORQUÍN A LO MENOS EN EL TRATO DE LAS PERSONAS CULTAS, LO CUAL MIRA COMO UN PASO HACIA LA MAYOR CIVILIZACIÓN DE LA PROVINCIA, [...] ha resuelto [...] emprendre la formació del Diccionario mallorquí-castellano.

»Quin concepte més... especial, per no dir-li una altra cosa, tenia aquella gent de la civilització! Quina manera més original d'esser amics del País, voler despullar el país, el poble mallorquí, un poble civilitzat i constituït, d'una cosa tan íntima i tan coral, de tanta transcendència per la vida d'un poble, com és la seua llengua, mamada amb la llet segles i més segles! Amb una partida d'amics així, anava a mà el país de fer-se molt envant... cap al cementeri. Pobre país, si no hagués tengut més sentit comú que aquells amics!

»Gràcies a Déu, tal empresa no passà avant ni capità per esguerrada i esbordellada; i la nostra llengua amb tants d'anys com són passats de llavors ençà –lluny d'anar per les foranes i quart minvant, com volien aquells amics, que Déu haja perdonats– va quart creixent i més per mig que mai; de cada dia és més estimada i festejada i enaltida dels mateixos i tot que abans no en feien gens de cas, i ja no està just una ovella davant el tonedor, com estava devers l'any 1835, sinó que se defensa coratjosa, cobra força una cosa fora mida, i estén, assegura i consolida el seu domini, i ja no hi ha forces humanes que la puguen eixalar ni manco destronar ni esvair.»

Així parlava Mn. Alcover fa cosa d'un segle, sense preveure que podien tornar a aparèixer aquella casta d'amics disposats a esbocinar i enterrar la nostra llengua, contra els quals de nou hem de combatre. I a continuació comenta críticament altres precedents insatisfactoris, i l'inacabat diccionari Aguiló:

«Modernament a Catalunya i a València n'han tornats publicar de Dicionaris, però tots desgraciadament pateixen dels mateixos defectes que hem anomenats: se concreten a la varietat catalana o valenciana i a l'època actual, ometent les altres regions i èpoques de l'antiga nacionalitat catalana, i així resulta l'idioma esquefit, mutilat, escapçat [...]. D'una manera més ampla, més racional, més completa, compregué l'obra lexicogràfica el gran Mestre, D. Marian Aguiló, glòria puríssima de Mallorca i de la terra catalana, astre de primera magnitud de la lírica espanyola, patriarca del renaixement literari de Mallorca i Catalunya. Empregué D. Marian ben de bona hora la gloriosa tasca del diccionari, no de la varietat mallorquina, catalana, valenciana o rossellonesa, sinó de la llengua parlada a totes aquestes regions, qui no és més que una, i de la mateixa llengua escrita a dites regions segles enrere. Se passà gran part de sa vida en tal feinada, replegant mots, frases i modismes en les excursions que féu per molts dels antics territoris de la llengua i per dins les biblioteques i arxius, arribant a tenir-ne molts de milenars, fent un comú espantós les cèdules on els tenia escrits. Desgraciadament Don Marian passà d'aquest món a l'altre l'any 1897, al cel sia ell, sense que hagués començat, amb tant de perret reunit, l'edifici immens. [...]

»I el diccionari no hi és. I si esperam que surta tot sol, com els esclata-sangs, o que nos véniga de l'aire del cel, esperarem debades. Si no hi ha qui el faça, no estarà fet mai ni sortirà mai.

»Fent-me aquestes reflexions i veent que ningú se movia per tal obra, i petxucat mil vegades perquè jo no l'emprenia, a la fi me som resolt de sortir enmig, i cridar els amics de la nostra llengua benlloguda, i proposar-los d'emprenre l'obra magna del *Diccionari*.

»Aquest diccionari no ha d'esser just de la llengua parlada a Mallorca i parlada actualment, sinó de la llengua qui amb lo nom de llemosina o catalana és coneguda i famosa dins el món literari des del segle XII [...]; d'aquesta llengua gloriosa, qui abans del segle XVI ja havia tinguts escriptors tan sublimes com el rei En Jaume lo Conqueridor, el B. Ramon Llull, Fr. Eiximenis, Sant Vicenç Ferrer, En Bernat Metge, N'Ausies Marc, En Joanot Martorell; d'aquesta llengua que ha resistides dins França i Espanya les ferestes, rabioses i redoblades envestides del centralisme i uniformisme apoderats dels tronons d'Europa i opressors implacables dels pobles; i ha triuflat de l'absorció i esvaïment que pretenien damunt ella les anomenades llengües oficials; d'aquesta llengua del bressol i del darrer sospir, d'aquesta llengua del cor, d'aquesta llengua estimadíssima, amb totes les seues varietats del Rosselló, Catalunya, Balears i València, amb totes les seues evolucions i creixences del segle XI ençà; de la gran llengua catalana entesa així, ha d'esser el diccionari que volem fer, que anam a començar. Volem reunir, fins allà on nos sia possible, el tresor meravellós; volem fer l'inventari, tot lo complet que sabrem, de la riquesa, de l'opulència imponderable, estupenda, que en paraules, frases, adagis, modismes i formes té escampada i espargida la nostra llengua dins els nombrosos monuments escrits dels seus fills del segle XI ençà, guardats dins biblioteques i arxius: riquesa i opulència qui brollen encara rabents, llampants, inestroncables, de la boca dels milenars i milenars de gent qui pobla Catalunya espanyola i Catalunya francesa, les Illes Balears i l'antic regne de València.»

D'aquests passatges de la *Lletra de convit*, podem destacar-ne avui uns quants fets:

1r. Els fonaments sòlids per a l'edifici del català literari es posaren des de Mallorca: Tomàs Forteza, Marian Aguiló, Mn. Alcover. I també des de Mallorca s'estructurà tot el projecte alcoverià.

2n. Tots tres tenien una idea claríssima de l'àmbit geogràfic de la llengua, i que les aportacions dels escriptors de totes les contrades constitueixen un patrimoni comú.

3r. La forma participativa en què s'organitza el grup iniciador de l'Obra del *Diccionari*: sense jerarquia, hi són cridats tots els que «en volen esser», i a «treballar qui més pugua per una obra de tanta transcendència».

I per això concloïa la seva crida amb aquestes paraules:

«Precisament perquè comprenem que l'empresa és gegantina, colossal, i estam convençuts de la nostra curtedat i petitesa, per això cercam, per això imploram el concurs, la cooperació de tots els amics de la llengua, tota vegada que sols donant-nos tots les mans, fent tots un cos, és possible arribar a l'enfront i dur a cap aquesta obra magna.

»El pensament i la manera de realitzar-lo que acabam d'exposar proposam a tots els amics de Mallorca, Catalunya, València i el Rosselló, a tots els amics de la gloriosa, de la potent, de la valenta, de l'estimadíssima llengua materna, parlada fa tants de segles en aquestes heroïques i nobilíssimes regions de l'antiga i famosa nacionalitat catalana.

»A tots els qui parlen, a tots els qui estimen aquesta llengua, diguem-li mallorquina, catalana, valenciana, llemosina, rossellonesa (pel nom no ens hem de desavenir), a tots nos dirigim, a tots demanam ajuda, socors, cooperació, costat i assistència.»

Els inicis

Durant l'any 1901, la *Lletra de convit* s'escampà per tot el territori de la llengua; Mn. Alcover va fer un viatge d'exploració i propaganda: Catalunya i Catalunya del Nord; País Valencià, Franja d'Aragó i una escapada a Menorca; pel maig, viatge a Madrid per consultar Menéndez y Pelayo, que aplaudeix el projecte. I el 17 de novembre, aplec general de col·laboradors al palau episcopal de Mallorca per a inaugurar els treballs del *Diccionari*, en el qual s'acordà l'edició del *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* (BDLC), creat com a mitjà de comunicació entre els seus col·laboradors de Catalunya, València, Rosselló i Balears «i per donar totes aquelles instruccions i fer a sobre totes aquelles coses que sien necessàries o convenients a tots els qui prenen part en la gran feuada».

En el *Bolletí* trobam primerament les llistes de corresponsals i de col·laboradors, amb el número d'inscripció i l'adreça, i les instruccions específiques: per als qui treballen als arxius, per als qui treballen en el llenguatge vivent, per a la recollida de topònims... I la llista de llibres que es despullen i de seccions del llenguatge vivent, i dels col·laboradors qui se n'ocupen; i explicacions elementals sobre el nom de la llengua, el seu àmbit geogràfic, etc., més una «Crònica de l'obra del *Diccionari*» que esdevé caixa de ressonància de les conferències i actes de promoció que fa per tot el territori.

Mentrestant, el BDLC és una revista de dialectologia –la primera d’Espanya, cronològicament– que gaudeix de reconeixement entre els romanistes estrangers, i en fomenta l’interès per la llengua catalana.

Des del *Bolletí* polemitza, sense plànyer esforços i amb una allau d’arguments difícils de rebatre, amb qui defensa idees o posicions en perjudici de la llengua catalana –per exemple, replica el 1903 a l’article «Cataluña bilingüe» de Menéndez Pidal, amb prop de 350 pàgines de *Qüestions de llengua i literatura catalanes*, que ve a ser un tractat sobre l’origen de les llengües romàniques–, o aprofita un comentari elogiós del capítol *Das Katalanische* del *Grundriss* de Gröber, que titula *Una mica de dialectologia*, per a abocar-hi en 110 pàgines una tan gran quantitat de dades que, en paraules de Meyer-Lübke: «amb això roman fundada la Dialectologia catalana».

I, d’altra banda, promou una sèrie d’iniciatives que, emparades per Prat de la Riba, donen fruits importants, com el Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906) o l’enviament de becaris a estudiar filologia a Alemanya –hi anaren Griera, Barnils i Montoliu– (1908) o l’orientació de la Secció Filològica de l’Institut.

La gestació i el desenvolupament de tots aquests esdeveniments es poden seguir pas a pas –amb noms, dates, distribució de tasques, etc.– en el *Bolletí*.

A partir del Congrés, i durant molts d’anys, Mn. Alcover és conegut com *l’apòstol de la llengua catalana*.

El 1911, Prat de la Riba crea, dins l’Institut d’Estudis Catalans, fundat el 1907, la Secció Filològica, amb el nom de Secció d’Estudis Filològics i d’Expansió de la Llengua (tal com Schädel havia recomanat en un memoràndum per al *Diccionari*), i Mn. Alcover n’és elegit president.

El nostre deute amb Alcover

Tot això i molt més ho devem a Antoni M. Alcover i a la seva empremta inicial a l’aventura col·lectiva del *Diccionari*. Perquè l’aventura del *Diccionari* és al capdavant l’aventura de la llengua

catalana, que encara persisteix i reclama com fa cent anys la nostra intervenció més activa i decidida.

A Alcover li devem, en definitiva, l'exemple de dedicació total a l'estudi i la promoció de la llengua catalana, concebuda com a llengua nacional de tota la comunitat que la parla, i el coratge de defensar-la de manera radical com a *llengua pròpia*, sens perjudici de la divisió política i administrativa.

Tal vegada, si ens haguéssim inspirat més en ell, hauríem estat capaços de posar en marxa i dur endavant una política lingüística molt més exigent i alhora difícilment atacable. Tal vegada, encara ara, podríem espigolar en els seus escrits abrandats una «doctrina» idònia per a revifar els ànims dels catalans d'avui, perquè tots fóssim capaços de creure que és possible el recobriment total de la llengua –ja que certament ho és, si tots els catalans ho volem i, tal com ell ho predicava, ho demostram amb obres, i no sols amb paraules.

Aina Moll

DISCURS DE CLOENDA
IMMA TUBELLA, RECTORA DE LA UOC

CONVÈNCER MÉS QUE VÈNCER

Permetin-me iniciar les meves paraules amb una anècdota personal. La primera vegada que vaig escoltar el nom de l'Aina Moll va ser a mitjan dècada dels setanta. Jo treballava al Servei d'Estudis de Convergència Democràtica de Catalunya i compartia despatx amb en Francesc Homs. Ell esperava el seu primer fill. Quan va saber que era una nena em va anunciar que li posaria el nom d'Aina. Jo mai no havia sentit aquest nom, que per cert vaig trobar molt bonic. Però ell havia escollit el nom no per la seva bellesa o la seva musicalitat, l'havia escollit perquè l'Aina Moll, que havia sigut la seva quel·la a Mallorca, s'havia convertit en un punt de referència per a ell i la seva vida, i volia que, d'alguna manera, la seva primera filla li ho recordés sempre.

Poc després vaig conèixer l'Aina Moll al Departament de Cultura, on ella era directora general de Política Lingüística i jo cap de Relacions Exteriors. En aquella època molts de nosaltres seguíem amb interès el que succeïa al Quebec i la llei que preparava sobre la llengua. Vam llegir amb atenció l'Informe Gendron i la reacció dels francòfons que van saludar com un gran esdeveniment històric la llei que modificaria completament les regles del joc entre el francès i l'anglès en aquell país. La Charte de la Langue Française, més coneguda pel seu nom oficial, Loi 101, va ser adoptada el 1977, un any després de l'arribada del Parti Québécois al poder. Voldria recordar avui els tres punts centrals d'aquesta llei aprovada i aplicada al Quebec fa trenta-cinc anys:

1. Evitar el procés d'assimilació i minorització dels francòfons al seu propi país.
2. Assegurar la predominança socioeconòmica de la majoria francòfona.
3. Afirmació del «fet francès».

L'any 1971 preocupa molt que malgrat que els francòfons fossin el 80,8% de la població i els anglòfons el 14,7%, l'anglès esdevingués la llengua vehicular. D'aquí el rebuig del bilingüisme oficial que es veia com a gran amenaça per a la vitalitat del francès ja que comportava la degradació de la llengua de la majoria afavorint el monolingüisme.

La Charte de la Langue Française del Quebec va ser un punt de referència per a la nostra Llei de normalització lingüística aprovada l'any 1983 després d'haver consumit sessions i sessions del Parlament de Catalunya durant dos anys i mig. Recordo que en aquells moments la nostra Honoris Causa no es cansava de recordar, amb la suau tenacitat que esmenta el professor Isidor Marí, la necessitat d'arribar a un consens perquè la normalització fos viable i per a no trencar la cohesió social. El tema de la llengua al nostre país assoleix un cert grau de crispació, curiosament no al carrer, però sí en els mitjans de comunicació i en els fòrums polítics. D'aquí aquesta necessitat de consens i de recordar, com ho va fer en un article en *Debat Nacionalista*, emmanllevant les conegudes paraules d'en Jordi Carbonell, que la prudència no ens ha de fer traïdors, i que la imprudència, ella afegia, no ens faci suïcides.

On som quasi trenta anys més tard? Permetin-me recordar algunes dades de la nostra recerca, concretament del Projecte Internet Catalunya. En l'enquesta que ens va donar les dades per a poder fer el projecte vam formular diferents preguntes per a tenir diferents percepcions. D'una banda preguntàvem en quina llengua volien contestar el qüestionari; d'una altra, teníem una pregunta més directa sobre quina era la que consideraven la seva llengua, i una tercera bateria de preguntes sobre usos lingüístics a casa, a la feina i amb els amics. La nostra intenció era comparar percepcions subjectives, com és el cas de la llengua considerada pròpia pel que fa a l'ús, que no sempre és el resultat de la voluntat, però que en alguns casos, com a la llar i potser menys amb els amics, n'hauria de ser l'expressió.

El 44,3% de les persones que van respondre a la nostra enquesta consideraven que la seva llengua pròpia era el castellà. Els que consideraven que la seva llengua era el català eren el 41,1% i el 14,6% restant consideraven que ambdues llengües els eren igualment pròpies. El més preocupant eren les dades per edats. A partir de 64 anys el 50% de la població considerava el català com a llengua pròpia; en canvi, el grup més jove, els que consideraven el català com a llengua pròpia, eren el 36%. A casa l'ús del castellà era predominant en totes les franges d'edat excepte en arribar als 64 anys, que també canvia al català, en canvi, el grup més jove (15 a 24) és el que fa servir més el castellà (58,6%).

En el cas dels amics el castellà torna a ser majoritari, i en aquest cas, només el 29% dels més joves l'utilitzen. Una altra dada preocupant és que l'enquesta mostrava clarament que la immigració de la resta de l'Estat no s'adaptava a la llengua d'acollida i que malgrat que l'entenia, amb els amics continuava parlant en castellà (86,5%). L'any 2002, encara no havia arribat massivament immigració de fora de l'Estat. La mostra en tenia alguns però proporcionalment poc significatius en comparació amb la resta.

Si tal com ens mostren les dades quasi el 97,6% de la població entenia el català i un 80,2% tenia un nivell acceptable, la pregunta que aleshores ja ens vam fer i que ara ens continuem fent és quins són els motius d'aquest baix nivell d'ús, malgrat els esforços normatius per la normalització. La resposta em sembla clara. L'ús de la llengua no és només una qüestió de coneixement sinó de consciència, voluntat i d'origen familiar. Calia normalitzar el coneixement però també calia normalitzar l'ús, i per a normalitzar l'ús ens calen les lleis però sobretot ens cal tenir un projecte de país, un somni i la il·lusió i la voluntat d'encomanar l'orgull de pertinença. Com va dir Bertold Brecht: «La llengua no es perd perquè els qui no la saben no l'usen, sinó perquè els qui la saben no l'usen».

«La llengua i la història», va dir Àngel Guimerà, «són els botins més preuats a l'hora de sotmetre un poble». I avui jo afegiria, a la llengua i a la història, la construcció de l'imaginari col·lectiu, que és el factor que crea els nostres llaços de pertinença. La llengua està lligada a l'estat d'ànim de les persones que la parlen i a la seva capacitat de desencadenar un somni compartit. La llengua no és la identitat però sí que n'és un element molt important. Per això «... [els estats] fan esforços desesperats a fi d'obtenir per la violència aquesta desitjada unitat de parla, i així afavoreixen l'expansió d'una llengua, d'aquella que adopten per oficial, i combaten durament les altres fins a corrompre-les i fer-les desaparèixer». Ens sembla de plena actualitat, no és així? Doncs tot i que tristament ho és, aquestes paraules varen ser pronunciades per Enric Prat de la Riba, en la intervenció al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana, fa més de cent anys.

En l'espai-revista interactiva *Diàleg*, dedicat a «Llengua i Identitat» (no he pogut esbrinar-ne la data tot i que em sembla que deu ser del 2006), l'Aina Moll escriu: «En el món globalitzat i laï-

citatzat d'avui, en què altres signes importants –com la religió o la pertinença a un estat– han perdut valor identitari, la llengua pròpia es manté com el principal signe d'identitat de les persones i de les comunitats humanes. No podem entrar aquí en consideracions sobre el complicat procés històric de formació d'una llengua fins a configurar el sistema de pensament i d'expressió d'un grup humà i la seva manera de veure el món; ni sobre els problemes que ha plantejat al llarg de segles la coexistència, sovint socialment conflictiva, de dues llengües en un mateix territori, ni sobre l'immens mosaic de països, llengües i cultures que conformen l'”aldea global” amb què tòpicament es designa el món d'avui. Constatem simplement que en aquest món la llengua pròpia continua essent reivindicada com el signe per excel·lència amb el qual persones i grups humans s'identifiquen i són identificats, malgrat que ja no queden països, ni pràcticament individus, monolingües. I constatem també que la reivindicació ja no pot basar-se en la guerra ni en la força, sinó en la convivència pacífica: no pas en vèncer, sinó en convèncer».

La llengua, o la parla, i això l'Aina Moll ho sap molt bé, és la gran característica diferencial dels humans i també és l'instrument ideològic més potent tant des del punt de vista quantitatiu (nombre de parlants) com qualitatiu (què es diu i com es diu). Recordem el 1984 d'Orwell on per limitar el pensament el Gran Germà disposa que cada edició del diccionari normatiu contingui menys paraules.

L'Aina Moll ha dedicat tota la seva vida a salvar-nos els mots i també a retornar-nos el nom de cada cosa. Em sembla que el poeta no només no s'ofendria per la meua gosadia de robar-li els mots sinó que tractant-se de l'Aina, n'estaria profundament satisfet. L'Aina Moll és una activista tan silenciosa i pacífica com sòlida i contundent, que sap perfectament que qui lluita pot perdre, però qui no lluita ja ha perdut. Al nostre país li caldrien una bona quantitat d'Aines Moll per a sortir airós de l'atzucac on l'ha portat l'Estat. Necessitem persones perseverants, rigoroses, equànimes i tenaces.

En tot cas, la comunitat UOC se sent profundament orgullosa de tenir-la com a una dels seus membres i un punt de referència. Gràcies doctora Moll, gràcies Aina.

GAUDEAMUS IGITUR

*Gaudeamus igitur
Iuvenes dum sumus,
post iucundam iuventutem,
post molestam senectutem,
nos habebit humus (bis).*

*Ubi sunt qui ante nos
In mundo fuere?
Adeas ad inferos,
Transeas ad superos,
His si vis videre (bis).*

*Vivat academia,
vivant professores!
Vivat membrum quodlibet,
vivant membra quaelibet,
semper sint in flore (bis).*

***BIOGRAFIA
AINA MOLL***

Aina Moll i Marquès

Notes biogràfiques

Vaig néixer a Ciutadella (Menorca), el 14 d'agost de 1930, de pares menorquins establerts a Mallorca.

El meu pare, Francesc de Borja Moll, dedicà la seva vida a la redacció i edició del *Diccionari català-valencià-balear* (conegut també com a Alcover-Moll) i a activitats de promoció de la llengua i la cultura catalanes, per mitja de l'Editorial Moll i d'una intensa activitat docent, investigadora i de divulgació en entitats diverses. Tota la seva nombrosa família —vuit infants— estigué sempre molt vinculada a les peripècies de l'Obra del *Diccionari* i tingué ocasió d'entrar en contacte amb importants lingüistes catalans i estrangers i amb tota la resistència cultural catalana de l'època franquista. Això influí, sens dubte, en la meva vocació, fins al punt de convertir-me en col·laboradora del meu pare en totes les seves activitats.

La guerra civil m'agafà a Menorca, on havia anat a passar les vacances amb la meva germana segona, quan tot just havíem après de llegir i d'escriure. La passàrem en un tros de terra del meu avi, fent vida salvatge. Estudiàrem, però, uns *Elementos de varias asignaturas*, que no sé d'on havien sortit, i devoràrem rondalles mallorquines i la col·lecció completa del *Patufet*. Acabada la guerra, vaig anar dos anys a escola i vaig ingressar, a onze anys, a l'Institut Joan Alcover de Palma.

Cap al final del batxillerat, amb la meva germana Francesca, vaig treballar en un recull del vocabulari de Joaquim Ruyra, que obtingué el premi Marian Aguiló de l'Institut d'Estudis Catalans (1948), i em vaig iniciar en la dialectologia acompanyant el meu pare i Manuel Sanchis Guarner en un viatge d'enquesta dialectològica per a l'*Atlas lingüístico de la península Ibérica* (ALPI), que va durar tres mesos i ens féu recórrer tot Catalunya.

Vaig acabar el batxillerat amb premi extraordinari l'any 1948, i vaig cursar estudis de Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona, el primer curs com a alumna lliure, i com a alumna oficial a partir del segon. El juny de 1953 obtenia, amb premi extraordi-

nari, el títol de llicenciada en Filosofia i Lletres, especialitat de Filologia Romànica.

L'any 1953 vaig formar part del grup d'estudiants de Romàniques que treballaren en l'organització del IX Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques (del qual va ser secretari general el Dr. Badia i Margarit), celebrat a Barcelona el mes d'abril, i vaig esdevenir, com altres companys, membre de la Société de Linguistique Romane, organitzadora d'aquests congressos.

Acabats els estudis universitaris, el mateix estiu de 1953 vaig fer el primer viatge d'enquesta dialectal a Eivissa, per a la tesi doctoral que projectava sobre *El dialecte eivissenc*, sota la direcció del Dr. Badia i Margarit. També vaig participar per primera vegada en el Curso de verano de español para extranjeros, que organitzaven l'Estudi General Lul·lià i la Universitat de Barcelona, i vaig quedar vinculada per molts anys a aquests cursos i a altres activitats de l'Estudi General: vaig ser professora de Els cursos de català, que dirigia el meu pare, i després fundadora, professora de francès i primera directora de l'Escola d'Idiomes de l'Estudi General Lul·lià, i col·laboradora de la Càtedra Ramon Llull —de l'Estudi General i de la Universitat de Barcelona.

Durant el primer quadrimestre de 1954 vaig ampliar estudis de Filologia Francesa a la Sorbona, amb una beca del Govern francès, que vaig completar amb un mes d'estada a la Universitat d'Estrasburg per a estudiar fonètica i un curs d'estiu de llengua alemanya a Frankfurt/Main, becada per aquestes universitats a proposta dels professors Straka i Von Richthofen, respectivament, que havien participat en el Congrés de Barcelona (la coneixença personal amb els congressistes em proporcionà, a més d'aquestes beques i d'ofertes d'altres que no vaig poder acceptar, l'oportunitat de treure de les estades a l'estranger molt més profit del que normalment en pot aconseguir un becari desconegut: vaig tenir entrada a llocs d'accés molt restringit, com l'École des Chartes, i als cercles d'alumnes predilectes de professors importants com Fouché, Straka, Hoepffner, etc., que es reunien amb ells fora de les aules universitàries).

L'any 1956 vaig assistir al X Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques, celebrat a Florència (i més tard als d'Estrasburg —1959—, Madrid —1965— i Nàpols —1974—), i

vaig fer una nova estada a l'estranger, d'un semestre, amb beca d'intercanvi entre ministeris, a la Universitat de Zuric, on vaig treballar sobretot amb el professor Steiger. (He participat també en diversos *stages* de professors de francès, a París, Besançon, etc., que han tingut molta menys influència en la meua formació.)

Els cursos 1953-1954, 1954-1955 i 1955-1956, vaig ser nomenada professora ajudant de classes pràctiques de la Càtedra de Gramàtica Històrica Espanyola de la Universitat de Barcelona, i els tres cursos següents, de l'Institut de Batxillerat Joan Alcover de Palma; però només vaig exercir aquests càrrecs (no retribuïts) de manera intensiva en cas de suplències per absència temporal dels professors titulars, Dr. Antoni M. Badia i Margarit i Manuel Sanchis Guarner, respectivament, ja que a partir de 1954 vaig entrar de ple a col·laborar amb el meu pare.

De 1954 a 1961 vaig treballar en el *Diccionari* (volums IX i X), repartint-me primer amb Sanchis Guarner les tasques de preparació dels materials i assumint-les totes a partir de 1959 (la redacció és tota de Francesc de Borja Moll). A l'Editorial Moll era correctora de proves del *Diccionari* i directora de les col·leccions literàries: «Les Illes d'Or», «Raixa», «La Balanguera»; així vaig estar en contacte permanent (sobretot per la coordinació del volum anual de cròniques i miscel·lània *Cap d'any*, de «Raixa») amb nombrosos escriptors de tots els Països Catalans. També vaig col·laborar amb Sanchis Guarner, com a becària del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, en la preparació del primer volum (i únic publicat) de l'*Atlas lingüístico de la península Ibérica*. Aquestes ocupacions m'absorbien completament, en perjudici de la tesi doctoral, per a la qual vaig fer alguns viatges a Eivissa i molta feina de despulament de qüestionaris i d'ordenació dels materials; el volum d'aquests va fer aconsellable reduir els objectius del treball (que inicialment es referien a tot el dialecte) a l'estudi del lèxic, i aprofitar la resta de les fitxes per a articles que es publicarien en revistes científiques; però només vaig arribar a redactar l'estudi dels sufixos, que aparegué a la *Revista de Filología Española* (1957) amb el títol «Sufijos nominales y adjetivales en ibicenco».

L'any 1959, Sanchis Guarner retornà definitivament a València, i el director de l'Institut Joan Alcover em convencé perquè ocupés com a professora interina el lloc de professor de francès

que ell deixava vacant. Al cap de poc temps, la càtedra va ser convocada a oposició; hi vaig concórrer i la vaig guanyar amb el número 1 de la promoció (abril de 1961). Aquesta circumstància marcà una inflexió en el curs de la meva vida, que deixà d'orientar-se cap a la investigació per lliurar-se progressivament a la docència i a la divulgació. De 1959 fins ben entrat 1962, vaig compaginar les tasques docents amb les del *Diccionari* i de l'editorial (les de l'ALPI havien cessat amb la marxa de Sanchis). Però des del moment de l'acabament del *Diccionari* (maig de 1962) vaig anar deixant les tasques de l'editorial en mans de Josep M. Llompart, que s'hi havia incorporat l'any 1961, i em vaig lliurar cada dia més a l'ensenyament i a l'elaboració de llibres de text, fins a abandonar definitivament el projecte de tesi.

Vaig ser durant onze anys cap d'estudis de l'Institut Joan Alcover, membre del tribunal de diferents oposicions, tutora de professors en pràctiques, etc., i vaig publicar fins a tretze manuals de llengua francesa (per a tots els nivells de dos plans d'estudis diferents), que van tenir una gran difusió. D'altra banda, ja des de la meva època de professora interina, el curs 1960-1961, he ensenyat sempre català, a més de francès, a l'Institut Joan Alcover (extraoficialment, en petits grups, fins al canvi de règim, i oficialment després). També vaig impartir durant un curs l'assignatura de Filologia romànica a la Facultat de Lletres de Palma de Mallorca (però no vaig continuar, entre altres raons perquè era incompatible amb la dedicació exclusiva a l'institut) i vaig orientar, a títol particular i purament amistós, els estudis de Filologia Hispànica (que encara no es podien cursar a Palma) de tres mallorquines, i més tard els de Filologia Francesa d'una altra, fins a la llicenciatura: s'examinaven com a lliures a la Universitat de Barcelona, amb èxit notable.

Havia participat, des de quinze anys, en les activitats culturals (quasi clandestines, primer, i després tolerades) que es feien a Mallorca: tertúlies literàries, trobades de ls Amics de les Lletres, i sobretot les accions organitzades pels secretariats del *Diccionari*, que, des de Barcelona, Mallorca i València, sota la coordinació del benemèrit i incansable Joan Ballester i Canals, aglutinà una part important de la resistència cultural de ls anys cinquanta als Països Catalans. En dissoldre's el Secretariat de Mallorca un cop acabat el *Diccionari*, calia crear una altra entitat que pogués continuar la seva tasca de promoció cultural. Fou l'Obra Cultural Balear, cre-

ada el mateix any (desembre) seguint el model d'Òmnium Cultural, i vaig formar part del grup que la fundà. Vaig deixar l'Escola d'Idiomes de l'Estudi General Lul·lià (i també les tasques d'escoltisme, que havia fet durant uns anys, a instàncies d'Eladi Homs) i vaig dedicar el temps que la docència em deixava lliure a activitats de «l'Obra» (cursos de català, conferències, etc.) i de la seva filial CENC (Comissió per a l'Ensenyament i Normalització del Català, inspirada en Rosa Sensat).

Durant els anys setanta, les activitats cíviques de promoció de la llengua i la cultura s'intensificaren molt. L'any 1975, durant el curs de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) de Prada, Lluís V. Aracil em convidà a entrar al Grup Català de Sociolingüística (GCS), i aviat hi vaig ingressar i vaig començar a assistir mensualment a les seves reunions. Quan s'iniciaren els treballs del Congrés de Cultura Catalana (CCC), em vaig incorporar a les tasques de l'àmbit de llengua que s'estructurà entorn del GCS, i també a les del Secretariat del CCC a Mallorca, amb seu inicial a l'Obra Cultural Balear. A Mallorca posàrem en marxa una campanya per la cooficialitat, amb el consens unànime de tots els qui treballàvem per al Congrés, i obtinguérem del diari *Última Hora* un espai setmanal, destinat a servir de portaveu de la campanya, que titulàrem «La columna de foc»; però, en voler estendre la campanya a la resta de ls Països Catalans, sorgiren discrepàncies per la qüestió del nom —*cooficialitat* o *oficialitat*— i a Mallorca s'armà una llargua polèmica, i acabàrem consensuant una denominació intermèdia: «Campanya per l'ús oficial del català». («La columna de foc», de la qual vaig ser coordinadora, a més d'assídua redactora, perdé amb això alguns col·laboradors, però perdurà més enllà del Congrés, fins que em vaig traslladar a Barcelona, el maig de 1980). L'any 1977 vaig participar activament en els actes finals de l'àmbit de llengua a Vic i del de literatura a Mallorca, especialment en la preparació de la gran manifestació per l'autonomia (la més gran que es recorda a Palma) del 29 d'octubre de 1977.

Com a conseqüència, potser, d'aquestes activitats, en les quals col·laboraren representants de tots els partits polítics i personalitats independents, em vaig trobar immersa en una sèrie de col·lectius durant l'etapa preautonòmica: vaig ser membre de la Comissió de Traspasos Estat-Consell General Interinsular (CGI, 1978) i de la comissió redactora d'un avantprojecte d'Estatut, que

fou presentat al ministre Clavero; membre de la Comissió Assessorada de Cultura del CGI (1977-1980), que va tenir un paper important en la preparació de l'anomenat *decret de bilingüisme* (1979), i de la de l'Ajuntament de Palma (cosa que va facilitar la relació entre les dues comissions, que pertanyien a institucions regides per partits diferents, però tenien objectius comuns).

D'altra banda, vaig ser coordinadora dels Cursos d'estiu de català a Mallorca (de la Càtedra Ramon Llull) en els primers anys de funcionament a la Porciúncula (1978-1980); vaig presidir el primer tribunal de professors agregats de català de batxillerat a Catalunya (1979) i vaig ser secretària general del Comitè Organitzador del XVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques, presidit pel Dr. Badia i Margarit, sota els auspicis també de la Càtedra Ramon Llull.

El Congrés tingué lloc a Palma, del 7 al 12 d'abril de 1980, i el 16 de maig era nomenada directora general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, càrrec del qual vaig prendre possessió el 3 de juny de 1980 i que vaig exercir fins al setembre de 1988.

Durant aquests vuit anys, vaig dur una intensa activitat de contacte amb el públic, per a promoure la normalització lingüística en un clima de consens general i de respecte dels drets de tots: conferències, articles, participació en taules rodones, jornades culturals i altres actes públics, especialment després de la publicació de l'anomenat *Manifiesto de los 2.300* contra la política lingüística de la Generalitat (1981) i durant la campanya d'explicació de la Llei de normalització lingüística (1983). També vaig preparar, entre mil dificultats, la publicació dels toms 1 (1982) i 11 (1985) de les *Actes del Congrés de Lingüística i Filologia Romàniques*, i vaig ser coordinadora de l'àrea 1 (*Plantejaments i processos de normalització lingüística*) del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1986).

D'altra banda, vaig ser membre de la Comissió Interdepartamental de Recerca i Innovació Tecnològica (CIRIT) i de la Comissió Interdepartamental de Promoció de la Dona, en representació del Departament de Cultura, i vaig mantenir intenses relacions exteriors, a partir d'un congrés sobre bilingüisme i ensenyament,

organitzat pel Centre Mondial d'Information sur l'Enseignement Bilingue (CMIEB), creat a l'empara de la UNESCO, que tingué lloc del 7 a l'11 de setembre de 1980 a la Vall d'Aosta (vaig haver de deixar-lo el dia 10 a la nit, per a poder acudir al programa televisiu *Vostè pregunta*, de Joaquim M. Puyal, que em serví d'eficacíssima presentació davant l'opinió pública catalana); l'exposició del marc legal de què disposava Catalunya i dels projectes de la Generalitat per a impulsar la normalització lingüística hi despertaren un gran interès, tant entre els especialistes com entre els representants de l'Administració de països o comunitats amb problemes de coexistència de llengües.

D'aquell congrés ençà, les relacions internacionals foren intenses. Vaig presentar la Direcció General de Política Lingüística al Congrés Mundial de Sociologia (Mèxic, 1982), vaig participar, com a membre del CMIEB, en l'XI Congrés Mundial de Villes Jumelées-Cités Unies (Mont-real, 1984), vaig visitar el Quebec (1982, enviada per la Generalitat), Bèlgica (valons i flamencs), Suècia, Eslovènia, Israel (aquests tres, formant part del seguici del president Pujol, en viatges oficials), Galícia, Euskadi, Comunitat Valenciana, Astúries, Bretanya, Còrsega, Sardenya...) i vaig establir relació amb les seves institucions acadèmiques i polítiques.

Vaig deixar la Direcció General el setembre de 1988, i l'octubre vaig reprendre el servei actiu a l'Institut Joan Alcover, després d'una excedència especial de vuit anys, i també la col·laboració amb l'Obra Cultural Balear i nombroses activitats de divulgació i promoció de la llengua catalana (especialment, un programa televisiu de mitja hora setmanal de TVE-Balears, durant el primer semestre de 1989, que fou la base del llibre *La nostra llengua*, Editorial Moll, 1990).

L'any 1989, la Generalitat de Catalunya m'atorgà la Creu de Sant Jordi.

A finals de 1989, en virtut de l'Acord Institucional per a la Normalització Lingüística entre el Govern Balear, els consells insulars i l'Ajuntament de Palma (al qual s'adheriren posteriorment el Ministeri d'Educació i Ciència, les corporacions municipals i un gran nombre d'entitats cíviques, polítiques i culturals), vaig ser nomenada coordinadora general de la Campanya de Normalitza-

ció Lingüística de les Illes Balears (organisme atípic, regit per una Comissió Interinstitucional). Els programes d'aquesta campanya («que ha de durar uns quants anys», segons s'especifica a l'annex de l'Acord) comprenien una part «general», que gestionava l'Obra Cultural Balear amb pressupost aportat per les institucions signants, i una part de la responsabilitat exclusiva de cada institució.

Des del setembre de 1990, m'hi vaig dedicar a ple temps, des de l'Oficina de la Campanya de Normalització Lingüística —incloent en aquesta dedicació una tasca permanent de contacte amb el públic, per mitjà d'articles, programes radiofònics o televisius, conferències, etc., enfocats a la divulgació de coneixements sobre la llengua i la situació sociolingüística i a sortir al pas de manobres pertorbadores—; i una altra tasca de relació amb la resta de Països Catalans i amb l'exterior: UCE, jornades diverses (com les organitzades per les Corts Valencianes sobre llenguatge parlamentari i per la Generalitat Valenciana sobre qüestions de sociolingüística, o les de Galícia sobre ensenyament), i el simposi de Brussel·les sobre el paper del català i del neerlandès a l'Europa del futur, el Congrés de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes celebrat a Alacant, etc.

L'Oficina de la Campanya promogué la primera campanya de conscienciació amb mitjans publicitaris moderns (amb el lema «No et mosseguis la llengua»); dins el seu context es creà la Junta Avaluadora de Català, que acredità oficialment els coneixements de llengua catalana en els concursos i oposicions (fins al 2004, que fou dissolta), i mantingué la secció periodística de conscienciació i atenció de consultes de tema lingüístic de més durada fins ara a les Balears («Línia directa amb la Campanya de Normalització»). La caiguda del president Cristòfol Soler (maig de 1996) precipità el final d'aquell sistema organitzatiu.

L'any 1993 havia ingressat a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, en les activitats de la qual he col·laborat des d'aleshores, especialment en el camp lexicogràfic, en qüestions relatives als parlars de les Balears i en les commemoracions de l'Any Antoni M. Alcover (2001) i l'Any Francesc de B. Moll (2003). L'any 2004 vaig publicar la biografia *Francesc de B. Moll: la fidelitat tossuda* (2004).

Durant aquells anys també vaig intervenir en l'assessorament lingüístic de l'edició balear de la *Bíblia catalana interconfessional*, publicada el 1994.

L'any 1997 em va ser concedida la màxima distinció del Govern de les Illes Balears, el premi Ramon Llull, en la seva primera edició.

La Generalitat de Catalunya em concedí, l'any 2008, un dels premis Pompeu Fabra, instituïts aquell any, a la trajectòria professional, científica o cívica.

El mateix any 2008, la vila de Sencelles, que és el municipi on visc actualment, em va retre un homenatge promogut per la delegació de l'Obra Cultural Balear i em va encarregar el pregó de les festes de la Mare de Déu d'Agost.

El novembre de 2010, amb motiu del meu vuitantè aniversari, l'Institut d'Estudis Catalans em va organitzar un homenatge a Palma, on acabava d'establir una nova seu. La revista *Lluc*, al número 876, va recollir els parlaments que s'hi van fer.

Més recentment, el maig de 2011, el Col·legi Eugenio López de Palma m'ha volgut honorar adoptant el nom d'Escola Aina Moll i Marquès i, en l'acte que hi va tenir lloc amb aquest motiu, la Conselleria d'Educació i Cultura em va lliurar la Medalla al Mèrit que m'havia atorgat l'any 2010, en reconeixement de la meva trajectòria educativa, cultural i cívica.

